

kadar ulaşır. Kabile, Teym b. Mürre'nin Sa'd adlı oğlundan Kâ'b b. Sa'd ve Hârise b. Sa'd kolları vasıtasıyla devam etmiştir.

Teym b. Mürre, İslâm'dan önce Mekke'li Araplar'ın yaptığı anlaşmalara (hilf) katıldı. Kâbe görevlerinin taksimi hususunda yapılan Hilfü'l-mutayyebîn'de Abdüddâroğulları'na karşı diğer üç kabileyle (Benî Esed, Benî Zühre, Benî Hâris b. Fihri) birlikte Abdümenâfoğulları'nın yanında yer aldı. Mekke'de haksızlığa uğrayanlara yardım amacıyla oluşturulan, Hz. Muhammed'in de iştirak ettiği Hilfü'l-fudûl cömertliğiyle ünlü Teymli Abdullah b. Cüd'ân'ın ev sahipliğinde kuruldu. Adî b. Kâ'b, Ukl, Müzeyne, Dabbe ve Sevr kabileleriyle birlikte Hilfü'r-ribâb'a katılan Benî Teym b. Mürre, Câhiliye döneminde haram aylarda yapılan Ficâr savaşlarının dördüncüsüne (Ficârü'l-Berrâd) Kinâne'nin mütefiki olan Kureyş'in safında kabilenin lideri sayılan Abdullah b. Cüd'ân'ın kumandasında katıldı. Teym, İslâm'dan önce kabilenin başlıca koluna adını veren Amr b. Kâ'b b. Sa'd b. Teym, "Şâribü'z-zeheb" lakaplı oğlu Osman b. Amr ve torunu Abdullah b. Cüd'ân b. Amr gibi cömertlikle tanınan mensuplarıyla bilinir (İbn Habîb, *el-Muḥabber*, s. 137; *el-Münemmak*, s. 371). Osman b. Amr'ın torunu sahâbî Talha b. Ubeydullah, oğlu Ya'kûb b. Talha, Hz. Ebû Bekir'in soyundan Talha b. Abdullah b. Abdurrahman ve İsâ b. Mûsâ b. Talha b. Ubeydullah kabilenin İslâm devrinde cömertlikleriyle ünlü şahsiyetleridir (İbn Habîb, *el-Muḥabber*, s. 151-153).

Âmir b. Amr b. Kâ'b'ın torunu olan Hz. Ebû Bekir, Talha b. Ubeydullah, Habeşistan muhaciri Hâris b. Hâlid ve eşi Reyta bint Hâris gibi bazı Teym mensupları İslâm'ın ilk yıllarında müslüman oldu. Talha'nın kardeşi Mâlik b. Ubeydullah gibi bazıları ise Bedir'de müşriklerin safında savaştı ve öldürüldü. Bir kısmı da zamanla İslâmiyet'i kabul etti. Hz. Ebû Bekir'in Teymli olması sebebiyle Teym b. Mürre kabilesi, Hz. Ömer'in halifeliği döneminde tertip ettirdiği divan defterlerine Benî Hâşim'den sonra, Benî Adî b. Kâ'b'dan önce yazıldı (Taberî, IV, 210). Hz. Ömer'in halifelige aday gösterdiği altı kişilik şûra üyelerinden biri olan Talha b. Ubeydullah, Cemal Vak'ası'nda Hz. Âişe ile birlikte hareket ederek Hz. Ali ordusu ile karşı karşıya geldi. Talha b. Ubeydullah ve oğlu Muhammed dahil bazı Teym mensupları bu savaşta öldürüldü. Hz. Osman dönemindeki iç ihtilâflara adı karışan Muhammed b. Ebû Bekir, Cemal ve Siffin'de Hz. Ali'nin safında çarpıştı ve onun tarafından

gönderildiği Mısır valiliği sırasında Muâviye b. Ebû Süfyan taraftarlarınca 38 (658) yılında katledildi. Bazı Teymliler'in ismi Emevîler dönemi isyanlarına karıştı. Hz. Ebû Bekir'in neslinden Ebû Bekir b. Abdurrahman b. Abdullah'ın II. Mervân devrinde (744-750) Sûs'ta çıkardığı isyan bastırıldı (Zübeyrî, s. 279). Bir diğer Teymli Ömer b. Mûsâ b. Ubeydullah, İbnü'l-Eş'as'ın isyanına karıştığından 83 (702) yılında Emevî Valisi Haccâc tarafından öldürüldü (Zübeyrî, s. 290; Taberî, VI, 374-375, 379-380; İbn Hazm, s. 140).

Aralarında Medine'nin yedi meşhur tâbiîn fakihinden biri olan Kâsım b. Muhammed b. Ebû Bekir ve oğlu Abdurrahman b. Kâsım'ın da bulunduğu birçok Teym mensubu Emevîler ve Abbâsiler döneminde Medine, Mekke, Basra, Bağdat ve Mısır'da kadılık yaptı; bazı Teymliler ise özellikle Kûfe'de şurta teşkilâtını yönetti (İbnü'l-Kelbî, s. 79-84; Zübeyrî, s. 275-295; İbn Hazm, s. 135-140; Sem'ânî, I, 500). Mekke ve Medine'de, ilk fetihler devrinde bazı mensuplarının verimli araziler elde ettiği Kûfe ve Basra civarında yaşayan Benî Teym b. Mürre'nin bir kısmı Suriye, Mısır ve Kuzey Afrika'ya yerleşti. İbn Hazm (ö. 456/1064) kendi döneminde Mısır'da yaşayan, Hz. Ebû Bekir'in soyundan gelen Teym mensuplarından bahsetmektedir (Cemhere, s. 137).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Kelbî, *Cemhere* (Nâcî), s. 79-84; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 169, 214; IV, 128; Mus'ab b. Abdullah *ez-Zübeyrî*, *Nesebü Kureyş* (nşr. E. Lévi-Provençal), Kahire 1982, s. 275-296; İbn Habîb, *el-Muḥabber*, s. 137, 151-153; a.m.f., *el-Münemmak*, s. 33, 50-51, 172, 187-189, 371; Taberî, *Târiḥ* (Ebû'l-Fazl), IV, 210, 429-430, 485, 524 vd., 555-557; V, 97; VI, 374-375, 379-380; İbn Düreyd, *el-İştikâk*, s. 96, 140-146; Ebû'l-Ferec *el-İsfahânî*, *el-Egâni* (nşr. Abdülemir Ali Mühen-nâ – Semîr Câbir), Beyrut 1986, III, 412; IV, 466 vd.; İbn Hazm, *Cemhere*, s. 135-140; Sem'ânî, *el-Ensâb* (Bârûdî), I, 500; G. Levi Della Vida, "Teym b. Mürre", *IA*, XII/1, s. 224; M. Lecker, "Taym b. Murre", *EP* (İng.), X, 401; Settâr Avdî – Seyyid Ahmed Hâşimî, "Teym", *Dânişnâme-i Cihân-ı İslâm*, Tahran 1383/2004, VIII, 803-804.

ELNURE AZİZOVA

TEYMÂ

(تيماء)

Arabistan'ın kuzeybatısında tarihî bir şehir.

Günümüzde Suudi Arabistan'ın sınırları içinde kalan Teymâ, deniz seviyesinden 800 m. yükseklikteki konumu ve bol su kaynaklarıyla geniş bir vahadır. Medine'den

400 km., Tebük'ten 265 km., Hicr'den üç merhale (yaklaşık 110 km.), Vâdil-kurâ'dan dört merhale uzaklıktadır. Tarihi milâttan önce 2000 yıllarına kadar iner. Teymâ'dan ilk defa bahseden milâttan önce VIII. yüzyıla ait Akkad tabletlerine göre Kuzey Arabistan halkı gibi Teymâlilar da göçebe olup hayvancılıkla uğraşıyorlardı. Ayrıca ticaret yollarını kontrol altında tuttukları için zenginleşmişlerdi. Bölgede bulunan milâttan önce VI. yüzyıla ait tabletlerdeki çivi yazılarına göre Arap yarımadasının kuzeyinden geçen baharat yolunun üzerinde önemli bir ticaret merkezine dönüşen Teymâ'nın ekonomik kalkınmasında verimli toprakları yanında en önemli faktör, Bâbil Keldânî Hükümdarı Nabonidus'un (m.ö. 556-539) Arabistan'ın kuzeyindeki ticaret yoluna hâkim olmak ve Araplar'ı Bâbil'in diğer bölgeleriyle uyumlu hale getirmek için Harran'dan Teymâ'ya gelip burayı milâttan önce 552-542 yıllarında ikinci başşehir edinmesidir (Bawden, IV [1980], s. 72; *The Oxford Encyclopedia*, V, 160). Bu dönemde Teymâ, Nabonidus'un taptığı ay tanrısı Sin'e ibadet edilen merkezlerden biri oldu. Ahamenîler devrinde Teymâ'nın ekonomik gelişmesi devam etti. Nitekim Ahd-i Atîk'te milâttan önce VI. yüzyıl Teymâ'sından önemli bir kervan şehri diye bahsedilmektedir (Eyub, 6/19-20; İşaya, 21/13-14; Yeremya, 25/23). Bölgede mevcut Ârâmîce çok sayıda kitâbe Teymâ'nın milâttan önce I. yüzyılda Nabatîler'in hâkimiyetine girdiğini ve Hıristiyanlığın ilk dönemlerinde Nabatî hâkimiyetinde kaldığını göstermektedir (Bawden, IV [1980], s. 71-73; *The Oxford Encyclopedia*, V, 160).

İslâmiyet'in doğuşuna yakın dönemde Dûmetülcendel, Eyle, Maknâ, Hayber, Vâdil-kurâ gibi Kuzey Arabistan şehirlerinden biri olan Teymâ, Meymûn b. Kays el-A'sâ'nın ve dönemin diğer şairlerinin şiirlerinde, özellikle Semev'el el-Ezdî adlı bir yahudiye ait Eblaku'l-Ferd gibi darbimesele konu olmuş müstahkem kaleleriyle anılır (Bekrî, I, 97; Yâkût, I, 75-76). Yarımada'nın kuzeybatısındaki diğer vaha şehirleri gibi İslâm'ın zuhuru sırasında göçmen yahut mühtedi yahudiler tarafından iskân edilen Vâdil-kurâ ve Fedek'in 7 (628) yılında fethedilmesinin ardından Teymâ da aynı yıl cizye karşılığında barış yoluyla İslâm idaresine girdi (Vâkidî, II, 711; Belâzürî, s. 49). Teymâ yahudilerinin Hz. Ömer devrinde bölgeden çıkarıldığına dair çeşitli rivayetler ve görüşler bulunmaktaysa da (Belâzürî, s. 49; *IA*, XII, 224; *EP* [İng.], X, 402)

TEYMÂ

Teymâ'da
2500 yıllık
kuyu
Heddâc –
Suudi Arabistan

bazı ilk dönem kaynaklarında yer alan, halifenin Hicaz sınırları dışında olduğu için Vâdilkurâ ve Teymâ halkını yerlerinde bıraktığına dair rivayetler (Vâkîdî, II, 711) daha doğru kabul edilmektedir.

Teymâ, IV. (X.) yüzyıl İslâm coğrafyacıları tarafından Kuzevbatı Arabistan'ın en kalabalık yerleşim bölgesi diye tasvir edilir. İbn Havkal, Teymâ'nın Tebük'ten daha çok nüfusu bulunan, bölge Araplar'ı için ekonomik önemi haiz gelişmiş bir şehir olduğunu belirtir (*Şûretü'l-arz*, s. 33-34). Makdisî, yarımada'nın kuzeyinde yegâne şehir olarak nitelendirdiği Teymâ'nın bol su kaynaklarından, çeşme ve kuyularıyla geniş araziye yayılmış güzel bahçelerinden, hurma ağaçlarından ve çarşıdaki camiden bahseder (*Ahşenü't-tekâsim*, s. 252-253). V. (XI.) yüzyılda Ebû Ubeyd el-Bekrî zengin hurma, incir ve üzüm bağlarının yanı sıra yazlık bir yer oluşuyla da tanınan Teymâ'nın 1 fersahlık Feyhâ nehri boyunca uzanan kale surlarından bahsetmekte, şehrin Tay kabilesinin Cüveyn ve Amr kollarınca iskân edildiğini bildirmektedir (*Mu'cem*, I, 329-331). Daha sonraki dönemlerde de Teymâ, su kaynakları dolayısıyla Suriyeli ziyaretçilerin hac yolu üzerindeki duraklarından biri olarak önemini korumaya devam etti.

XIX. yüzyılın ortalarından itibaren bölgeye seyahat eden George Augustus Wallin (1848), Carlo Guarmini (1864), Charles Doughty (1877), Charles Huber (1880) ve Julius Euting (1883) gibi Batılı seyyah ve arkeologlar Teymâ'daki tarihî bulgularla bölgenin eski tarihine dikkat çekti. Özellikle Euting tarafından 1883 yılında Louvre Müzesi'ne götürülen, Teymâ'nın eski dinî kültürünü aksettiren, milâttan önce V. yüzyıla ait Ârâmîce yazılı, "Teymâ taşı" diye ünlü kitâbe sonraki dönemlerde Batılı arkeologların dikkatini bölgeye çevirdi. Böylece tarihinin çeşitli dönemlerine ait Ârâmî, Liyhânî, Semûdî ve Nabatîce yazılmış

kitâbeleri, çoğu milâttan önceye ait Eblak, Radum, Hamrâ gibi sarayları ve şehir surlarının harabeleriyle Teymâ yarımada'nın diğer bölgelerine oranla çok daha eski tarihiyle yeniden önem kazandı (Bawden, IV [1980], s. 80-88; *The Oxford Encyclopedia*, V, 160-161).

Teymâ, 1830 yılından itibaren yarı bağımsız halde Rummân ailesine mensup emîrler arasında sık sık el değiştirdi. XX. yüzyılın başlarında Arabistan yarımadasını Suûdî yönetiminde birleştirme çabasındaki Kral Abdülazîz'le iyi ilişkiler içinde olan son Teymâ emîri Abdülkerîm b. Rummân'ın yakın akrabaları tarafından katledilmesinin (1950) ardından Teymâ, Suûdî hâkimiyetine geçti (Philby, s. 72-103). 1958'de Medine-Teymâ-Tebük yolunun asfaltlanmasıyla Suriye yolu üzerinde önemli bir durak yeri haline gelen Teymâ, Suudi Arabistan'ın Tebük idarî birimine (mıntaka) bağlı olup 2004 yılı sayımına göre 26.587'ye, 2010 yılı tahminlerine göre 31.000'e ulaşan nüfusuyla Medine'yi Ürdün'e bağlayan yol üzerinde önemli bir merkezdir.

BİBLİYOGRAFYA :

Vâkîdî, *el-Megâzi*, II, 711; Belâzürî, *Fütûh* (Fayda), s. 20, 48-49; Makdisî, *Ahşenü't-tekâsim*, s. 250-253; İbn Havkal, *Şûretü'l-arz*, s. 33-34; Hemdâni, *Şifâtü Cezireti'l-Arab* (nşr. D. H. Müller), Leiden 1884, s. 131; Bekrî, *Mu'cem*, I, 97, 329-331; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, I, 75-76; H. St. J. B. Philby, *The Land of Midian*, London 1957, s. 72-103; G. R. D. King, "Settlement in Western and Central Arabia and the Gulf in the Sixth-Eighth Centuries A. D.", *The Byzantine and Early Islamic Near East* (ed. G. R. D. King – A. Cameron), Princeton 1994, II, 205; G. Bawden v.dğr., "Typological and Analytical Studies: A Preliminary Archaeological Investigations at Taymâ", *Atlat*, IV, Riyad 1980, s. 71-88; Fr. Buhl, "Teymâ", *IA*, XII, 224-225; a.mlf. – [C. E. Bosworth], "Taymâ", *El²* (İng.), X, 401-402; Peter J. Parr, "Tayma", *The Oxford Encyclopedia of Archaeology in the Near East*, New York 1997, V, 160-161.

ELNURE AZİZOVA

TEYMÂ
(التيمي)

Ebû'l-Kâsım Kıvâmü's-sünne İsmâil
b. Muhammed b. el-Fazl
et-Teymî et-Talhî el-İsfahânî
(ö. 535/1141)

Hadis, tefsir,
Arap dili ve edebiyatı âlimi.

9 Şevval 457'de (13 Eylül 1065) İsfahan'da doğdu. Annesi Talha b. Ubeydullah et-Teymî el-Kureşî'nin soyundan geldiği için Talhî, Teymî ve Kureşî nisbeleriyle anıldı.

Daha çok Kıvâmüssünne lakabıyla meşhur oldu (aş.bk.). Bazı âlimler, kendisini İsfahan'da "cûvzî" denilen küçük bir kuşa nisbetle Cûvzî lakabıyla kaydetmişse de Teymî'nin bu lakaptan hoşlanmadığı belirtilmektedir (Sem'ânî, II, 120). Babası Ebû Ca'fer Muhammed devrin âlimlerinden hadis tahsil etmiş bir zat olduğu için Teymî, İsfahan'da erken yaşta Kur'an-ı Kerim'i ezberleyerek öğrenime başladı. Hadiste ve diğer İslâmî ilimlerde İsfahan'daki âlimlerden yararlandı. Bağdat ve Nişâbur'a birçok defa ilmî seyahatler yaptı; Rey, Kazvin ve bir yıl mücâvir kaldığı Mekke'deki âlimlerden hadis rivayet etti. Hocaları arasında babasının dışında Ebû Amr İbn Mende, İbnü's-Sabbâğ, Kâsım b. Fazl es-Sekafi, Ebû'l-Muzaffer es-Sem'ânî, Tîrâd ez-Zeynebî gibi şahsiyetler sayılabilir. Kendisinden Abdülkerîm b. Muhammed es-Sem'ânî, Ebû'l-Kâsım İbn Asâkir, Ebû Tâhir es-Silefî, Ebû Mûsâ el-Medîni gibi âlimler faydalandı. Hayatı talebe yetiştirmek ve eser telif etmek, halkı irşat etmekle geçen Teymî ömrünün son yıllarında hastalandı. Talebelerinin belirttiğine göre 10 Zilhicce 535'te (17 Temmuz 1141) İsfahan'da vefat etti. Onun 536'da (1142) ve 538'de (1144) öldüğünü söyleyenler de vardır. Teymî'nin Muhammed adlı bir oğlunun bulunduğu, hadis ve Arap dili sahasındaki bilgisiyile tanınan Muhammed'in birçok eser kaleme aldığı, fakat daha yirmi altı yaşında iken İsfahan'da vefat ettiği (526/1132) belirtilmektedir.

Talebesi Ebû Mûsâ el-Medîni Teymî'nin, devrindeki âlimlerin üstadı ve en meşhuru olduğunu söylemiş, özellikle hadis, tefsir, Arap dili ve edebiyatında mümtaz bir yeri bulunduğunu, hadislerin metin ve senedleriyle ilgili konuları çok iyi bildiğini belirtmiştir. Onun söz veya davranışlarını eleştirip kendisine itiraz eden birine rastlamadığını, devrin sultanlarıyla ilişki kurmadığını ve kimseden bir şey beklemediğini, vaktini hadis okutmakla geçirdiğini ve 3500 imlâ meclisi akdettiğini (diğer talebesi Sem'ânî bu meclislerin 3000 kadar olduğunu söylemektedir), bu meclislerde hadisleri bir metne bakmadan ezberinden yazdırıldığını ifade etmiştir (Sem'ânî, II, 120; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XX, 82). Bir diğer talebesi Abdülkerîm es-Sem'ânî, Teymî'nin imlâ ettiği hadisleri birçok insanın yazdığını, onun imlâ meclislerini kendisinin de hiç kaçırmadığını, hocasının haftada bir gün evinde özel olarak hadis imlâ ettiğini, ayrıca haftada iki gün kıraat usulüyle ondan hadis okuduğunu belirtmiştir (*el-Ensâb*, II, 120-121). Bağdatlı âlim-